

WISE SRBIJA

Sprovedeno od strane:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

**Uloga žena u domaćinstvu i žena
u biznisu u energetskej tranziciji
INICIJATIVE VREDNE PODRŠKE**

SADRŽAJ

UVOD	3
METODOLOGIJA	4
ŽENE U DOMAĆINSTVU	5
Potrošnja i upravljanje energijom u domaćinstvu	5
Energetska sanacija – pozitivan trend, podrška je i dalje potrebna	6
Ušteda energije i donošenje odluka - Građanima Srbije atraktivnija štednja od investicija	8
Solarni paneli isplativi, popularni i štite životnu sredinu - Stavovi o korišćenju solarne energije i drugih zelenih tehnologija	10
Subvencije ključne za masovnije primenu solarnih elektrana	12
Energetske zadruge u začetku	14
Stavovi o uticaju energenata na životnu sredinu	15
Mediji – najznačajniji izvor informisanja	17
ŽENE U BIZNISU	18
Potrošnja i upravljanje energijom- veliki potencijal za unapređenje	18
Finansiranje i program podrške ženama u biznisu – očekivanja postoje	20
Uticaj poslovanja na životnu sredinu i lokalnu zajednicu	20
Izvori informisanja žena u biznisu i stavovi	22
Uticaj poslovanja na životnu sredinu i lokalnu zajednicu	23
ZAKLJUČCI	26

Uvod

Projekat WISE Srbija (Žene Srbije u održivoj energetici – eng. *Women of Serbia in Sustainable Energy*) promoviše aktivno učešće, zastupljenost i jačanje uloge žena u održivoj energetici, klimatskoj akciji i zelenoj ekonomiji sa fokusom na ulogu žena u energetskej tranziciji, demokratizaciji i decentralizaciji energetike.

Srbija se, kao i ostatak regiona i sveta, suočava sa izazovima kako uspešno sprovesti energetskej tranziciju u skladu sa zahtevima Zelene agende i klimatskom akcijom, a ujedno obezbediti i energetskej sigurnost i bezbednost za građane i privredu.

Paralelno sa donošenjem regulative kao preduslova za uspešnu tranziciju i dekarbonizaciju energetike i drugih sektora, razvijaju se i nove politike koje treba da kreiraju prilike za sve zainteresovane strane da aktivno doprinesu tranziciji energetike i celokupne ekonomije kroz primenu zelenih, čistih i niskougleničnih tehnologija i rešenja.

U ovom procesu, žene su prepoznate kao važne učesnice bez obzira na različite uloge koje imaju: žene koje se energetikom profesionalno bave, žene kao korisnice energije, odnosno potrošači, a sve češće i kao proizvođači električne energije, tj. prozjumeri.

Da bi žene u procesu energetskej tranzicije u potpunosti iskoristile svoj profesionalni potencijal ili se aktivno uključile kao građanke, politike moraju biti rodno osetljive. Znamo da su kvalitetni-

relevantni podaci preduslov za donošenje politika koje će kreirati ambijent za uspešno delovanje i praćenje rezultata.

Međutim, usled nedostataka istih, o rodnim aspektima klimatsko-energetskih perspektiva najčešće se zaključuje posredno.

WISE Srbija sproveo je 2023. godine drugo po redu istraživanje među ženama u domaćinstvu (građankama) i ženama u biznisu, a sa ciljem da sagleda njihove stavove, znanja, perspektive, vizije i mogućnosti vezane za primenu zelenih i čistih tehnologija i iskorišćavanja obnovljivih izvora energije sa fokusom na solarne tehnologije kako u domaćinstvima, tako i u privredi.

Ovo istraživanje nadovezuje se na istraživanje iz 2018. godine (Žene u održivoj energetici, klimatskim promenama i zaštiti životne sredine – liderstvo za promenu), a dobijeni rezultati potvrdili su da su građanke Srbije (i žene u domaćinstvima i žene u biznisu kao dve glavne grupe ispitanica) značajno unapredile svoje znanja i svest o energetskej tranziciji i mogućnostima koje proces podrazumeva. Važno je naglasiti da iako je energetskej tranzicija tek na samom početku u Srbiji, za razliku od pre pet godina, kada se o merama unapređenja energetske efikasnosti i primeni obnovljivih izvora energije i zelenih tehnologija uglavnom samo govorilo, danas se te mere i sprovode u praksi i u domaćinstvima i u privredi.

Projekat sprovodi organizacija civilnog društva Centar za promociju održivog razvoja (CPOR), u partnerstvu sa Nemačkom razvojnom agencijom GIZ i uz institucionalnu podršku Ministarstva rudarstva i energetike Republike Srbije.

Metodologija

Istraživanje je za potrebe projekta **WISE Srbija** sprovedla agencija za istraživanje tržišta Ipsos, na uzorku od ukupno 911 žena.

Prvi uzorak činile su žene u biznisu, odnosno žene koje mogu imati korist od primene zelenih tehnologija i inovativnih energetskej rešenja u okviru preduzeća čije su vlasnice ili u kojima su zaposlene na pozicijama direktorki, menadžerki ili drugim pozicijama u okviru odeljenja koja se bave energetikom, nabavkom, ESG-em (eng. Environmental, Social and Governance).

U ovom delu je učestvovalo ukupno 100 žena. Za njihovo identifikovanje korišćena je baza privrednih subjekata Agencije za privredne registre iz 2021.

godine, a istraživanje je sprovedeno u kombinovanoj metodi – telefonski i onlajn intervjui.

U delu istraživanja sa građankama, uzorački okvir su bile žene članice IPSOS-ovog onlajn panela starosti od 25 do 55 godina, dok je korišćeni metod prikupljanja podataka bio CAWI (Computer Assisted Web Interviewing). U istraživanju je učestvovalo ukupno 811 građanki.

Istraživanje je obuhvatilo pitanja o stavovima i nivou informisanosti o zelenim izvorima energije, mogućnostima i zainteresovanosti za njihovo korišćenje – u domaćinstvu i poslovanju.

ŽENE U DOMAĆINSTVU

Kroz istraživanje sprovedeno sa ženama u domaćinstvu iz svih regiona Srbije, od kojih 65% živi u urbanim sredinama, i najvećim delom u četvoročlanom domaćinstvu, želeli smo da saznamo koliko su žene u Srbiji danas upoznate sa procesom energetske tranzicije, odnosno koliko su upoznate sa merama unapređenja energetske efikasnosti i zelenim energetske tehnologijama, da li ih primenjuju, ukoliko ne, koji su razlozi.

Takođe, kroz istraživanje smo hteli da proverimo koji kanali komunikacije su najefikasniji za informisanje i

edukaciju žena o ovim temama, ali i da obezbedimo kvalitetne informacije ostalim zainteresovanim stranama (donosiocima odluka na nacionalnom i lokalnom nivou, finansijskim institucijama), da u narednom periodu mogu kreirati rodno osetljive politike i programe podrške i kreditiranja bazirane na podacima sa terena, a sve u cilju da se na efikasan način sprovedu politike i mere unapređenja energetske efikasnosti i primene savremene klimatski neutralne i zelene tehnologije u domaćinstvima Srbije, kao i u privredi.

Potrošnja i upravljanje energijom u domaćinstvu

Prva mera energetske efikasnosti koju su građani Srbije ikada počeli da implementiraju je izolaciona fasada, a popularnost ove mere potvrđena je i ovim istraživanjem u kom se 54% ispitanica izjasnilo da njihovo domaćinstvo ima ugrađenu termoizolacionu fasadu. Pri tome najmanji procenat ispitanica koje žive u objektima bez termoizolacione fasade živi u Beogradu, dok najveći potencijal za primenu ove mere na osnovu rezultata istraživanja ima region Južne i Istočne Srbije.

43% žena iz regiona Južne i Istočne Srbije navelo je u istraživanju da stambeni objekti u kojima žive nema termoizolacionu fasadu.

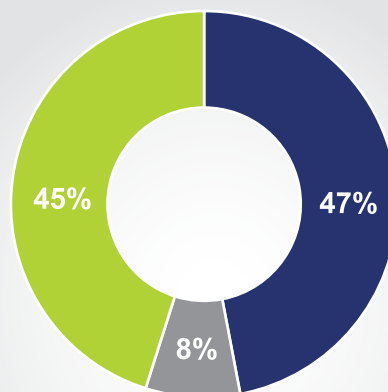

Energetska sanacija – pozitivan trend, podrška je i dalje potrebna

U skoro polovini objekata u kojima ispitanice žive, u poslednjih 10 godina, sprovedeni su radovi na energetskej sanaciji odnosno energetskej obnovi objekta. Time je istraživanje potvrdilo da su se građani Srbije aktivno uključili u proces unapređenja energetske efikasnosti u domaćinstvima, što će predstavljati doprinos ukupnim ciljevima za unapređenje energetske efikasnosti zemlje.

Država je programom subvencionisanja mera energetske efikasnosti kao i ugradnje solarnih panela u protekle dve godine značajno podstakla građane da se uključe, a novi konkurs za 2023. potvrđuje nastavak podrške iz budžeta.

Kao najdominantnija, ujedno i nejftinija mera unapređenja energetske efikasnosti, koja je primenjena u poslednjih 10 godina, istakla se zamena običnih sijalica štedljivim. Sledi zamena spoljne stolarije, dok se ugradnja nove izolacije našla na trećem mestu.

Da li su u proteklih 10 godina sprovedeni radovi na energetskej sanaciji/obnovi objekta ili stana u kom živite?

■ Da
■ Ne
■ Ne znam

Baza: Ukupna ciljna populacija

Važan je i trend primene tehnologija poput toplotnih pumpi, solarnih panela i solarnih kolektora, čija je primena pre pet godina bila gotovo zanemarljiva, a danas hvataju zamah.

Koji su sve radovi sprovedeni, u poslednjih 10 godina, u okviru energetske sanacije/obnove objekta ili stana u kome stanujete?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Među domaćinstvima u kojima su sprovedene adaptacije i drugi radovi, 76 je onih u kojima su žene samostalno donele odluku o renoviru i većim radovima. Prevedeno u procenete, 9,74% svih ispitanica je uložilo u renoviranje i energetske efikasnosti svog doma i o tome samo donelo odluku.

10% ispitanica je samostalno donelo odluku i uložilo sredstva u unapređenje energetske efikasnosti svog doma. Ovu investiciju prepoznaju kao značajnu.

Istraživanje pokazuje da mlađe žene (od 25 do 34 godina) što je uzorak od 16% u istraživanju, kao i žene u braku bez dece (uzorak od 20% u istraživanju) češće iskazuju neznanje energetske sanaciji objekata u kojima žive. S druge strane, žene u čijim domaćinstvima ukupni mesečni prihodi prelaze 100.000 RSD i žene iz višegeneracijskih domaćinstava češće izjavljuju da je u poslednjih deset godina sprovedena energetska sanacija njihovih domova.

Istraživanje na nivou Evropske Unije (Eurofond, 2022) pokazalo je da su žene koje žive same sa decom – samohrane majke u najvećem riziku i najviše izložene energetske siromaštvu. Tvrdnju potkrepljuje i naše istraživanje koje pokazuje da samohrane majke (68%) i žene koje žive same (57%) u najvećem broju slučajeva nisu sprovele energetske sanacije svojih domova. Takođe, vrlo je visok procenat nezaposlenih žena (60%) koje nisu sprovele energetske sanacije.

Podaci iz istraživanja pokazuju da je odluka o sprovođenju energetske sanacije domaćinstva uslovljena ekonomskim i socijalnim statusom žena.

74%

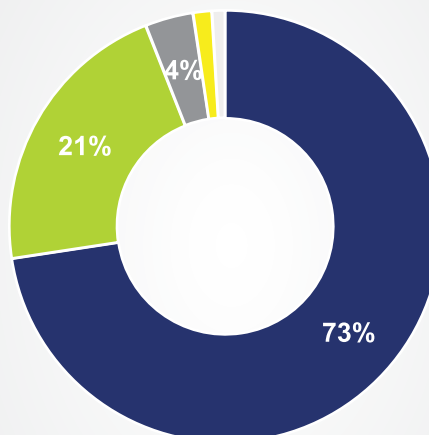
žena kao razlog nesprovođenja radova na energetske sanaciji odnosno obnovi kuća navelo je nedostatak finansijskih sredstava.

To je jasan signal Vladi Republike Srbije i Ministarstvu rudarstva i energetike da nastavi sa programom subvencionisanja građana za unapređenje energetske efikasnosti koji je pokrenut 2021. godine, a da se u uslovima konkursa posebna pažnja posveti socijalno ugroženim kategorijama, odnosno da se prednost ili dodatni poeni predvide za roditelje koji žive sami sa decom.

U gotovo tri četvrtine slučajeva, sprovedeni radovi finansirani su iz sopstvenih sredstava, 21% žena se u tu svrhu poslužilo bankarskim kreditima, a svega 4% navodi da su radovi bili pomognuti opštinskim ili državnim subvencijama.

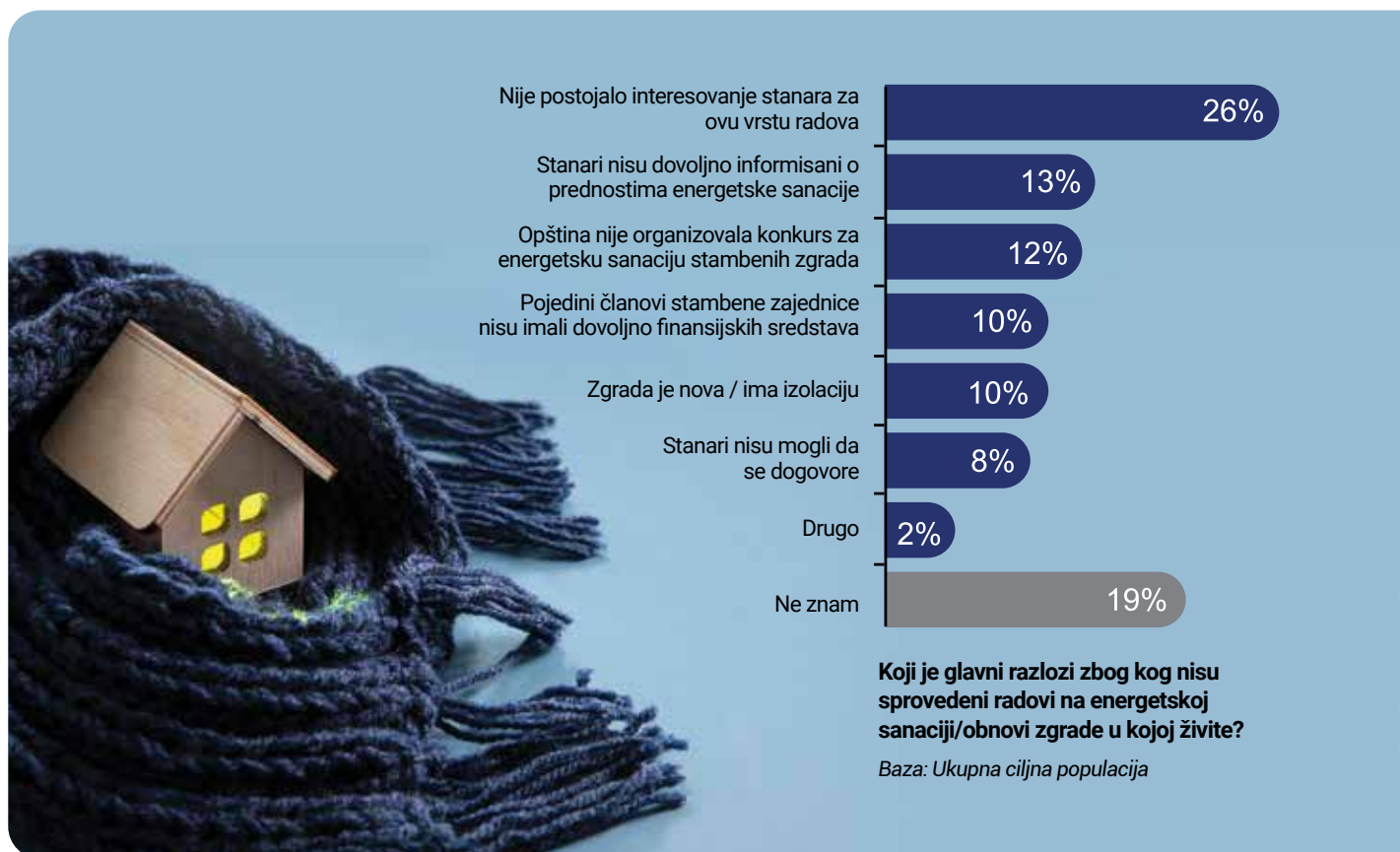
Na koji način ste finansirali najveći deo ovih radova?

Baza: Ispitanice kod kojih su u proteklih 10 godina sprovedeni radovi na energetske sanaciji/obnovi objekta ili stana u kom žive

- Iz sopstvenih sredstava
- Iz bankarskog kredita
- Putem subvencija opštine ili države
- Drugo
- Odbijam da odgovorim

Istraživanje je pokazalo da se energetska sanacija stambenih zgrada ne odvija podjednako efikasno kao u porodičnim kućama. Neki od razloga su nepostojanje interesovanja stanara, njihova nedovoljna informisanost o prednostima energetske sanacije, izostanka opštinskog konkursa za sprovođenje radova, nedostatak finansija, kao i nemogućnost postizanja dogovora između stanara.

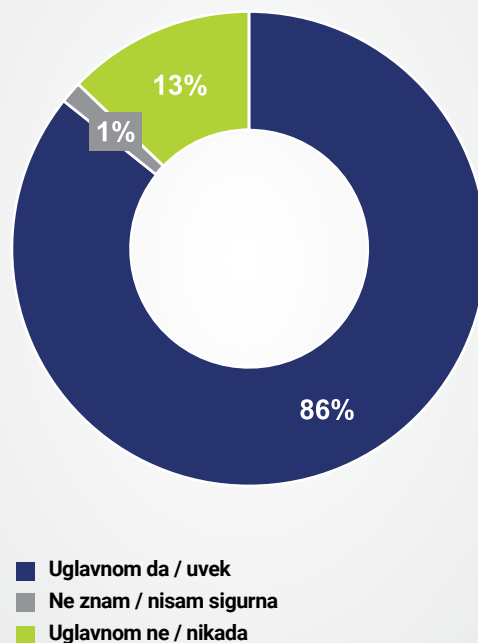
Građanima Srbije atraktivnija štednja od investicija

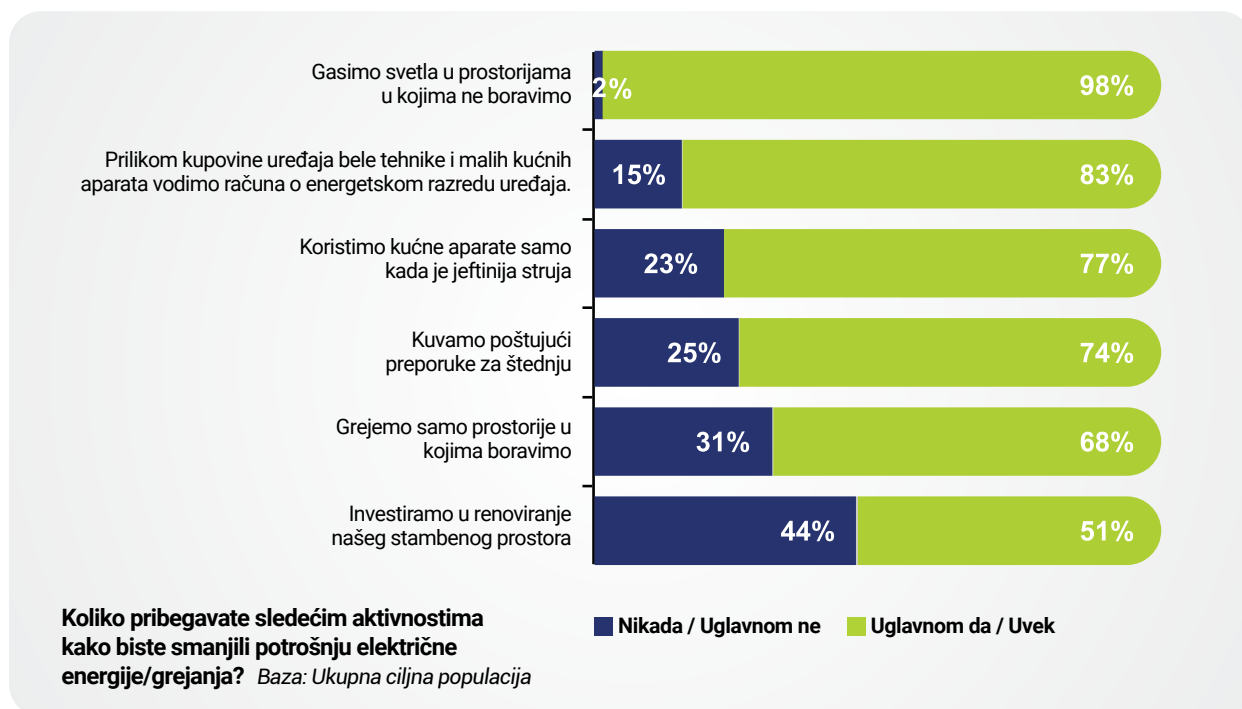
Rezultati istraživanja pokazuju da građani Srbije u svojim domaćinstvima i te kako sprovode mere štednje električne energije. Devet od deset žena ističe da se u njihovom domaćinstvu često sprovode mere: njih 41% isključivo vode računa o potrošnji energije u domaćinstvu, a u 42% slučajeva to čine svi članovi.

Najčešći vidovi ponašanja u cilju smanjenja potrošnje energije su oni koji ne zahtevaju dodatne troškove, pa tako prednjače gašenje svetla u prostorijama u kojima se ne boravi i vođenje računa o energetskej razredu prilikom kupovine uređaja. Uz ove navike, tri četvrtine žena koristi kućne aparate samo kada je struja jeftinija i kuva u skladu sa preporukama za štednju, dok dve trećina najčešće greje samo prostorije u kojima boravi. S druge strane, skoro polovina žena i domaćinstava ne investira u renoviranje stambenog prostora što predstavlja finansijsko ulaganje i trošak.

Koliko često u vašem domaćinstvu sprovodite mere štednje električne energije/grejanja?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Kod ovog pitanja, uočene su značajne demografske razlike. Žene iz ruralnih sredina češće od ostalih ističu da greju samo one prostorije u kojima se boravi. Procenat ja manji kod onih koji imaju veća primanja.

Iako je veliki broj ispitanica, njih 83%, kao meru štednje naveo kupovinu uređaja pazeći na njihov energetskej razred, istraživanje pokazuje da postoji

veliki prostor za unapređenje informisanosti žena u ovoj oblasti. Samo polovina ispitanica (49%) smatra da zna koja boja na etiketi za energetske razrede pripada uređaju koji troši najmanje električne energije. Od ovog broja 90% ispitanica je pravilo navelo da je to zelena boja. Sa druge strane, samo 43% ispitanica je reklo da zna koja boja označava uređaj koji troši najviše energije. Od tog broja 93% je ispravno navelo da je to crvena boja.

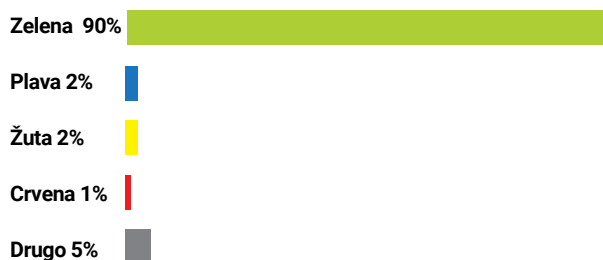
Da li Vam je poznato koja boja na etiketi za energetske razrede označava da je u pitanju uređaj koji troši najmanje električne energije? Baza: Ukupna ciljna populacija

Da li Vam je poznato koja boja na etiketi za energetske razrede označava da je u pitanju uređaj koji troši najviše električne energije? Baza: Ukupna ciljna populacija

Koja boja na etiketi za energetske razrede označava da je u pitanju uređaj koji troši najmanje električne energije? Baza: Ispitanice kojima je poznato koja boja na etiketi za energetske razrede označava da je u pitanju uređaj koji troši najmanje električne energije (49% od ciljne populacije)

Koja boja na etiketi za energetske razrede označava da je u pitanju uređaj koji troši najviše električne energije? Baza: Ispitanice kojima je poznato koja boja na etiketi za energetske razrede označava da je u pitanju uređaj koji troši najviše električne energije (43% od ciljne populacije)

Solarni paneli isplativi, popularni i štite životnu sredinu

Stavovi o korišćenju solarne energije i drugih zelenih tehnologija

U Srbiji je od uvođenja zakona o korišćenju obnovljivih izvora energije u porastu trend izgradnje solarnih elektrana, pa tako skoro 40% ispitanica poznaje nekog ko poseduje solarnu elektranu, iako je svega 1% odgovorilo da se na krovu njihove kuće već nalazi elektranu.

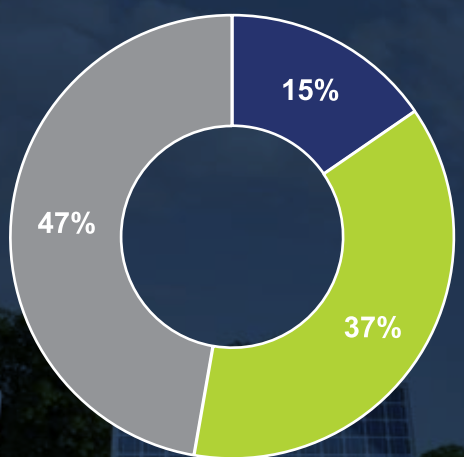
Prepoznavanje termina prozjumer ili kupac-proizvođač, kao domaćinstva koje ima izgrađenu solarnu elektranu i proizvodi električnu energiju za sopstvene potrebe kao prozjumer ili kupca-proizvođača još uvek je slabo.

Iako je termin postao prisutan u medijima, tek 15% ispitanica je odgovorilo da zna šta ovaj termin znači, dok 47% ispitanica prvi put čuje za njega.

Popularnost solarnih panela u Srbiji potvrđena je i kroz rezultate ovog istraživanja. Svaka druga ispitanica navodi da se u njenom domaćinstvu razmišlja o instaliranju solarnih panela.

Da li znate šta znači termin "prozjumer" (kupac-proizvođač)?

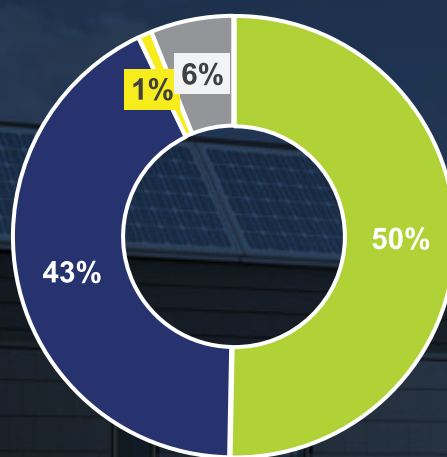
Baza: Ukupna ciljna populacija

- Da, znam
- Čula sam taj termin, ali ne znam šta tačno znači
- Prvi put čujem taj termin

Da li ste vi ili neko iz vašeg domaćinstva ikada razmišljali o ugradnji solarnih panela za proizvodnju električne energije na objektu u kome stanujete?

Baza: Ukupna ciljna populacija

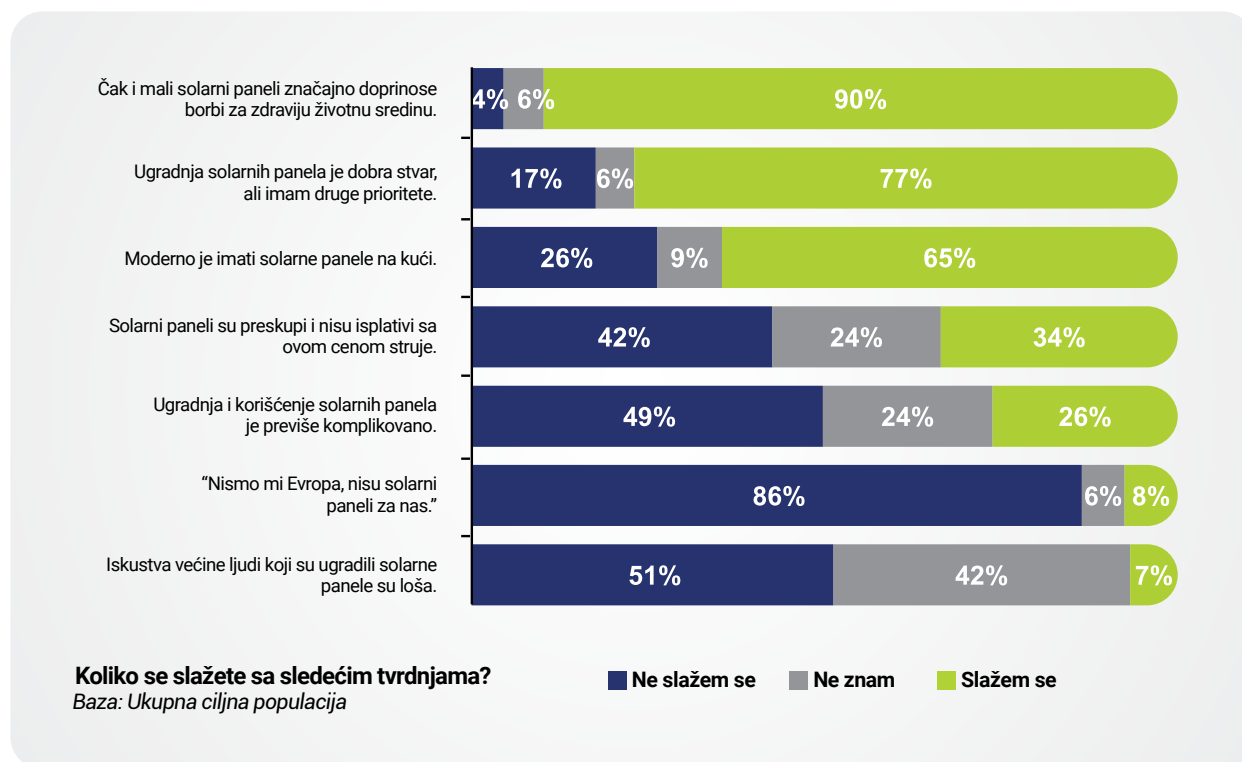
- Da, razmišljali smo o tome
- Ne, nikada nismo razmišljali o tome
- Ne znam
- Već imamo ugrađene solarne panele

Žene koje žive u ruralnim sredinama, kao i žene koje žive u višečlanim porodicama značajno više od proseka (59%) ističu da su razmišljale o ugradnji solarnih panela.

50% žena u Srbiji potvrdilo je u istraživanju da se u njihovom domaćinstvu razgovaralo o uvođenju solarnih panela.

Generalno, žene izražavaju veoma pozitivan stav prema korišćenju solarne energije – devet od deset veruje da čak i male solarne elektrane značajno doprinose borbi za zdraviju životnu sredinu, a tri četvrtine da je njihova ugradnja dobra stvar. Nije zanemarljivo ni podatak da 65% ispitanica smatra da je moderno imati solarne panele na kući.

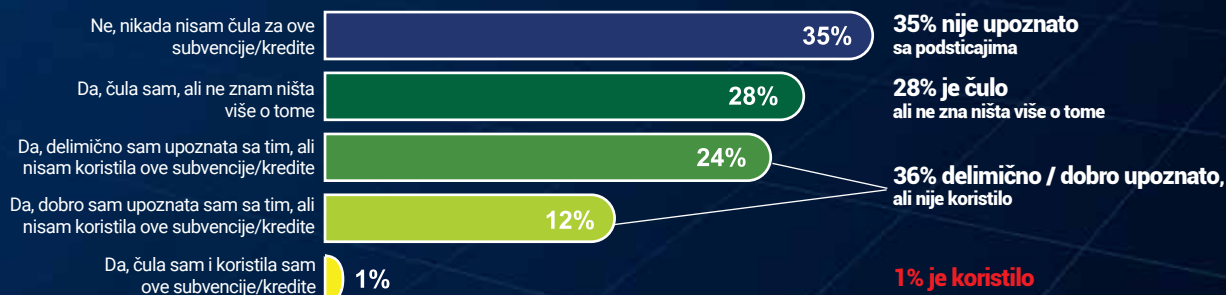
Da solarni paneli nisu rezervisani samo za građane u razvijenim zemljama Evrope, potvrdilo je čak 86% ispitanica koje su negirale ponuđenu tvrdnju. Dodatno, u korelaciji sa porastom cene električne energije, ali i najavama za novo poskupljenje, čak 42% žena smatra da su solarni paneli isplativi.

Subvencije ključne za masovnu primenu solarnih elektrana

Informisanost o podsticajima i olakšicama za ugradnju solarnih panela odnosno kreditima i subvencijama je slaba. 35% nikada nije čulo za ove podsticaje, dok je 28% čulo, ali ne zna ništa više o tome. Samo 12% je dobro upoznato, dok je svega 1% ispitanica dosada koristilo ove podsticaje.

Da li ste čuli da postoje krediti i subvencije za ugradnju solarnih panela za proizvodnju električne energije za potrebe Vašeg domaćinstva? Baza: Ukupna ciljna populacija

Ipak, šest od deset žena koje do sada nisu koristile ove podsticaje, iskazuju spremnost da ih koristi u budućnosti. 23% ispitanica bi u budućnosti koristilo i kredite i subvencije, a 39% samo subvencije.

62% žena Srbije bi koristilo subvencije za instaliranje solarnih panela na krovovima svojih kuća

Nedostatak finansijskih sredstava koje ističe 57% ispitanica je ubedljivo najveća prepreka za veću primenu solarnih panela u domaćinstvima. Više od trećine vidi nedovoljnu informisanost građana kao ključnu barijeru.

Da li bi koristili kredit i subvencije za ugradnju solarnih panela?

Baza: Ispitanice koje nisu koristile kredite i subvencije za ugradnju solarnih panela za proizvodnju električne energije za potrebe domaćinstva (99% od ciljane populacije)

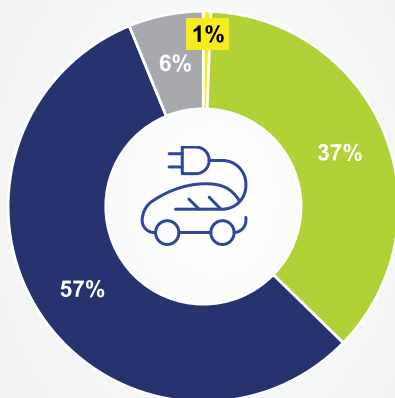

Iako se u Evropi i u ostatku razvijenog sveta beleži porast kupovine električnih i hibridnih automobila, a Vlada Republike Srbije već drugu godinu za redom obezbeđuje subvencije, može se reći da je trend kupovine ovih vozila tek u nastanku. Samo 1% žena u domaćinstvu poseduje električni ili hibridni automobil, dok je 37% žena ispitanica odgovorilo da je razmišljalo o kupovini. Žene iz Beograda, urbanih sredina generalno i žene čiji mesečni prihodi domaćinstva prelaze 100.000 RSD, češće od proseka ističu da su razmišljale o kupovini električnog, odnosno hibridnog automobila. Suprotan stav se beleži među ženama iz Šumadije i Zapadne Srbije i onima iz ruralnih sredina.

Žene iz Beograda i urbanih sredina češće od proseka ističu da su razmišljale o kupovini električnog ili hibridnog vozila

Da li ste vi ili neko iz vašeg domaćinstva, ikada razmišljali o kupovini električnog ili hibridnog automobila?

Baza: Ukupna ciljna populacija

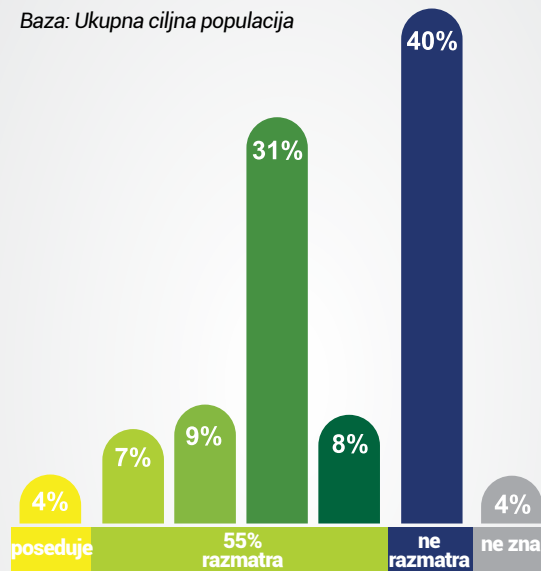

- Već posedujemo električni/hibridni automobil
- Da, razmišljali smo o tome
- Ne, nikada nismo razmišljali o tome
- Ne znam

Toplotne pumpe predstavljaju zelenu tehnologiju koja beleži rast među domaćinstvima u Srbiji. Ukupno 4% domaćinstava, prema rezultatima istraživanja, ugradilo je toplotne pumpe, a 55% izjavilo je da ili razmatra ili je razmatralo njihovu primenu.

Da li ste vi ili neko iz vašeg domaćinstva, ikada razmišljali o ugradnji toplotne pumpe u objektu u kome stanujete?

Baza: Ukupna ciljna populacija

- Već imamo toplotnu pumpu
- Da, planiramo da uskoro ugradimo toplotnu pumpu
- Da, ali nemamo dovoljno informacija o tome
- Da, ali je previše skupo
- Da, ali ne postoje tehničke mogućnosti za to
- Ne, nikada nismo razmišljali o tome
- Ne znam

Energetske zadruga u začetku

Udruživanje građana radi zajedničkog poduhvata izgradnje solarnih elektrana i dalje je malo poznato u Srbiji. O tome svedoči i rezultat istraživanja po kome svega 5% ispitanih žena poznaje termin energetska zadruga. Većina od 59% ispitanica nikada ranije nisu čule za pojam energetske zadruga, a 37% je čulo za pojam, ali ne zna detalje.

37% žena Srbije je čulo za pojam energetske zadruga, ali ne za šta taj pojam tačno znači

Iako je svaka druga žena zainteresovana da se kroz energetske zadruga uključi u razvijanje projekata u oblasti obnovljivih izvora energije ulaganjem određene količine novca, među njima je dvostruko više onih koje misle da je za Srbiju takav poduhvat „daleka budućnost“ nego ubeđenih u uspeh takvih projekata. Među nezainteresovanom trećinom, glavni razlog odsustva interesa je nedostatak finansijskih sredstava.

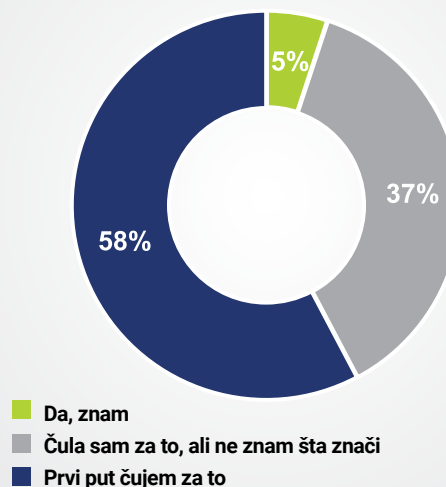
U kojoj ste meri vi lično zainteresovani da se kroz udruženja građana ili energetske zadruga uključite u razvijanje projekata u oblasti obnovljivih izvora energije – izgradnju solarnih elektrana ulaganjem određene količine novca?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Da li znate šta se podrazumeva pod terminom "energetska zadruga"?

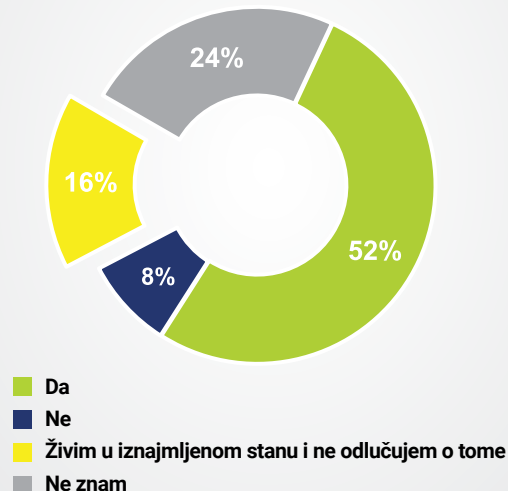
Baza: Ukupna ciljna populacija

Može se reći da interesovanje za izgradnju zajedničke solarne elektrane postoji. Svaka druga žena koja živi u deljivim kućama i stambenim zgradama je zainteresovana za učešće u takvom projektu. Ipak, kao najveće prepreke realizaciji i sprovođenju, učesnice istraživanja su navele: nemogućnost obezbeđivanja saglasnosti većine stanara, nedostatak finansijskih sredstava, nedovoljnu informisanost stanara, komplikovanu administrativnu proceduru za dobijanje statusa prozjumer (kupca-proizvođača).

Da li biste bili zainteresovani da učestvujete u projektu izgradnje zajedničke solarne elektrane na krovu objekta u kome živite?

Baza: Ispitanice koje žive kući sa više stanova u kojima žive različita domaćinstva ili u stanu u zgradi (46% od ciljne populacije)

Stavovi o uticaju energenata na životnu sredinu

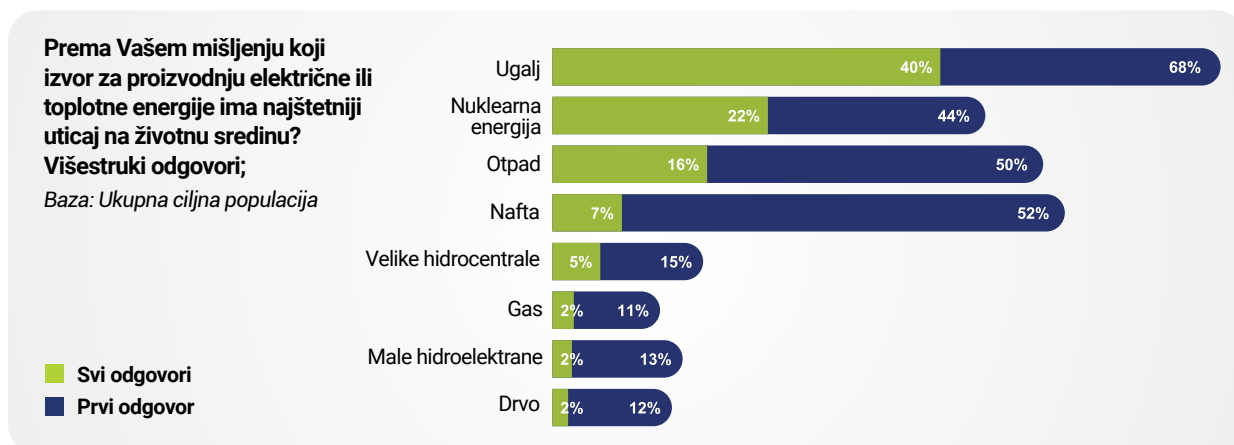
U Srbiji unazad nekoliko godina raste broj ekološki osvešćenih građana koji se aktivno bore za donošenje politika sa ciljem smanjenja zagađenja i unapređenje kvaliteta primarno vazduha, a potom i celokupne životne sredine.

Učesnice istraživanja navele su da uglj, nafta, otpad i nuklearna energija u proizvodnji toplotne i električne energije imaju najštetniji uticaj na životnu sredinu.

Generalno, 81% učesnica istraživanja smatra da proizvodnja energije u termoelektranama utiče

negativno na kvalitet vazduha. Beograđanke su značajno više od proseka (73%) izričitu da je taj uticaj veliki.

U istraživanju 2018. godine polovina ispitanica je hidroelektrane videla kao obnovljive izvore energije, što faktički i jesu, ali ih 2023. godine vide takođe i sa negativnim uticajem na životnu sredinu, što je posledica neodgovorne izgradnje malih hidroelektrana i reakcije lokalnih zajednica i šire javnosti, koja ih je pratila.

Pitanja klime, zaštite životne sredine i održivog razvoja su sve značajnija građankama Srbije

Preko polovine ispitanica ističe da im je važno poreklo električne energije koju koriste u svom domaćinstvu. Pre svega zbog uticaja koji proizvodnja ima na životnu sredinu (44%), a zatim i zbog uticaja na zdravlje (38%).

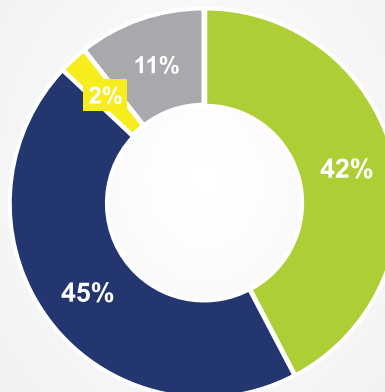
Ukoliko bi imale mogućnosti za to, gotovo 90% žena bi kupilo „zelenu“ električnu energiju

83%

ispitanica smatra da žene žele da ostave zdravu i čistu planetu svojoj deci i budućim generacijama

Da imate mogućnost kupovine tzv „zelene“ električne energije za Vaše domaćinstvo (struje proizvedena iz obnovljivih izvora energije), da li biste se odlučili na to?

Baza: Ukupna ciljna populacija

■ Sigurno da
■ Da, ukoliko nije mnogo skuplja
■ Sigurno ne
■ Ne znam

Rezultati istraživanja nam govore da žene žele da imaju aktivniju ulogu u donošenju politika u oblasti energetike i klime, zatim da im je pitanje životne sredine i ostavljanje čiste planete budućim generacijama kao i održivi razvoj vrlo važni.

89%

ispitanica potvrdilo je da žene treba da budu aktivno uključene u donošenje energetske- klimatskih politika i odluka

U kojoj meri se slažete sa sledećim tvrdnjama? Baza: Ukupna ciljna populacija

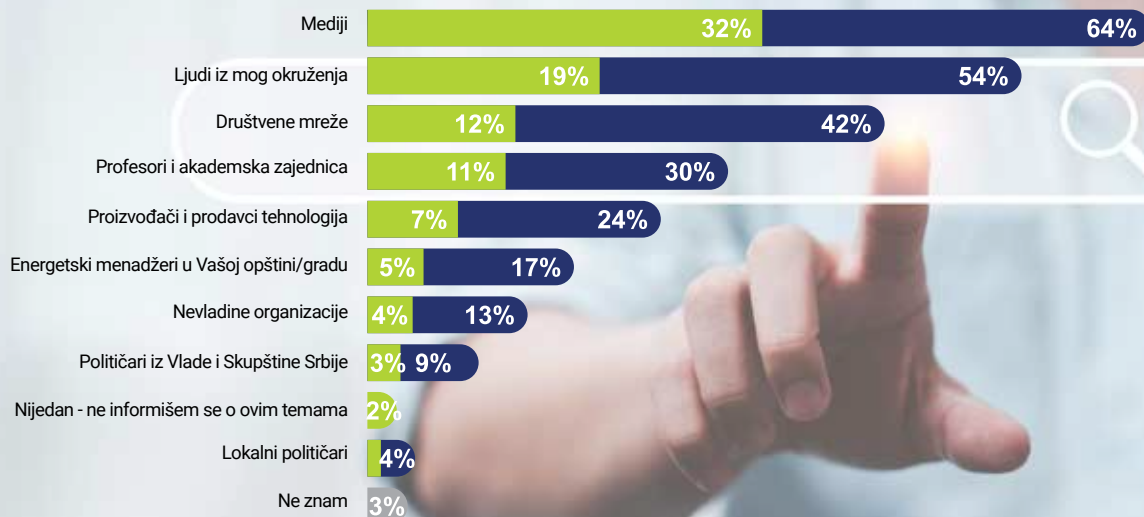

Mediji – najznačajniji izvor informisanja

Najznačajniji izvor informisanja o novim tehnologijama u oblasti energetike su mediji – trećina žena ih stavlja na prvo mesto, a dve trećine ubraja u najvažnija tri izvora. Ostali važni izvori su ljudi iz neposrednog okruženja kod 19% žena i društvene mreže kod 12% žena i društvene mreže kod 12%.

Šta je za Vas najznačajniji izvor informacija kada se govori o mogućnostima primene novih tehnologija u objektu u kome živite (kao što su npr. ugradnja solarnih panela ili zamena sistema grejanja u domaćinstvu)? – Višestruki odgovori

Baza: Ukupna ciljna populacija

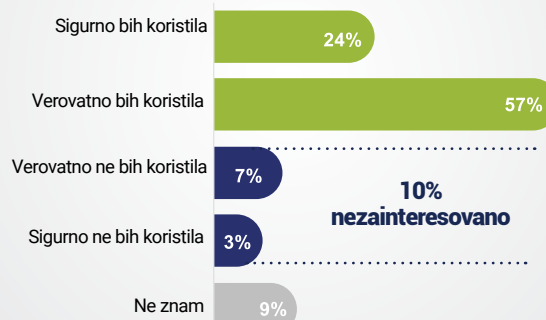
Osam od deset žena bi rado učestvovalo na besplatnom savetovanju – edukaciji lokalne samouprave o merama energetske sanacije i korišćenju naprednih tehnologija. Ovo je dragoceni podatak koji pokazuje da prostor za dodatno informisanje i organizovanje edukacija postoji. A imajući u vidu da su informisanost i poznavanje mera energetske efikasnosti i čistih tehnologija prvi korak u procesu njihove uspešne implementacije, poruka je više nego jasna.

81%

žena ispitanica zainteresovano je za besplatnu edukaciju o merama energetske efikasnosti i zelenih tehnologija

Ukoliko bi vaša lokalna samouprava ponudila uslugu besplatnog savetovanja o merama energetske sanacije i korišćenja naprednih tehnologija, koliko je verovatno da biste ove usluge koristili?

Baza: Ukupna ciljna populacija

ŽENE U BIZNISU

Privreda Srbije ima vrlo značajnu ulogu u procesu energetske tranzicije i dekarbonizacije zemlje s obzirom da je uz domaćinstva, upravo privreda u širem i industrija u užem smislu, najveći potrošač energije u Srbiji.

Iako je uzorak ograničen i nedovoljno reprezentativan, istraživanje predstavlja prvi korak u procesu upoznavanja sa stavovima, potrebama i ambicijama žena u biznisu (vlasnice i/ili suvlasnice firmi, tehničke direktorke i/ili menadžerke razvoja, izvršne direktore, direktorke finansija, generalne direktorke, menadžerke održivog razvoja (ESG menadžerke)) kada je reč o energetske tranziciji i usaglašavanju poslovanja preduzeća sa zahtevima Zelene agende i imperativa dekarbonizacije i koncepta održivog razvoja. U istraživanju je učestvovalo 100 žena, od

kojih više od polovine ima bogato radno iskustvo od preko 20 godina.

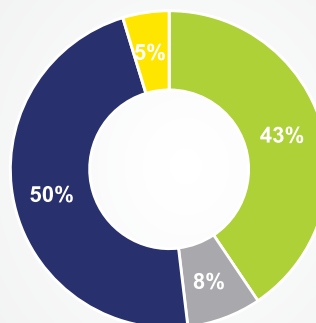
Sa ciljem da se buduće politike podrške privredi i ženama u biznisu u procesu energetske tranzicije i dekarbonizacije poslovanja donose u skladu sa konkretnim podacima sa terena, kao i da se u narednim fazama dobijeni podaci koriste za praćenje uspešnosti sprovođenja politika u praksi, istraživanje proverava u kojoj meri su poslovne žene Srbije informisane, koja znanja poseduju, kakve su finansijske mogućnosti srpske privrede za sprovođenje dekarbonizacije, usklađivanje poslovanje sa principima Zelene agende i primenu zelenih tehnologija. Istraživanje treba da identifikuje uska grla u ovim procesima.

Potrošnja i upravljanje energijom - veliki potencijal za unapređenje

Kada je reč o racionalnijoj upotrebi energije u preduzećima u Srbiji istraživanje je pokazalo da okruglo polovina žena nije razmatrala unapređenje energetske menadžmenta ili uvođenje mera cirkularne ekonomije u svoje preduzeće.

S druge strane, dve petine ih je razmišljalo o unapređenju energetske menadžmenta, a 8% o uvođenju mera cirkularne ekonomije. Kao glavne razloge zašto nisu razmatrale mogućnost energetske unapređenja, poslovne žene najčešće navode nedovoljno informacija, nedostatak finansija ili nepostojanje potrebe za takvim aktivnostima.

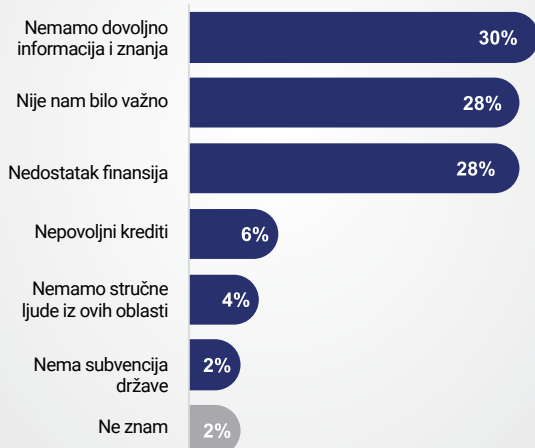
Da li ste do sada razmatrali mogućnost unapređenja energetske menadžmenta (racionalnija i efikasnija potrošnja energije) i uvođenja neke od mera cirkularne ekonomije? Baza: Ukupna ciljna populacija

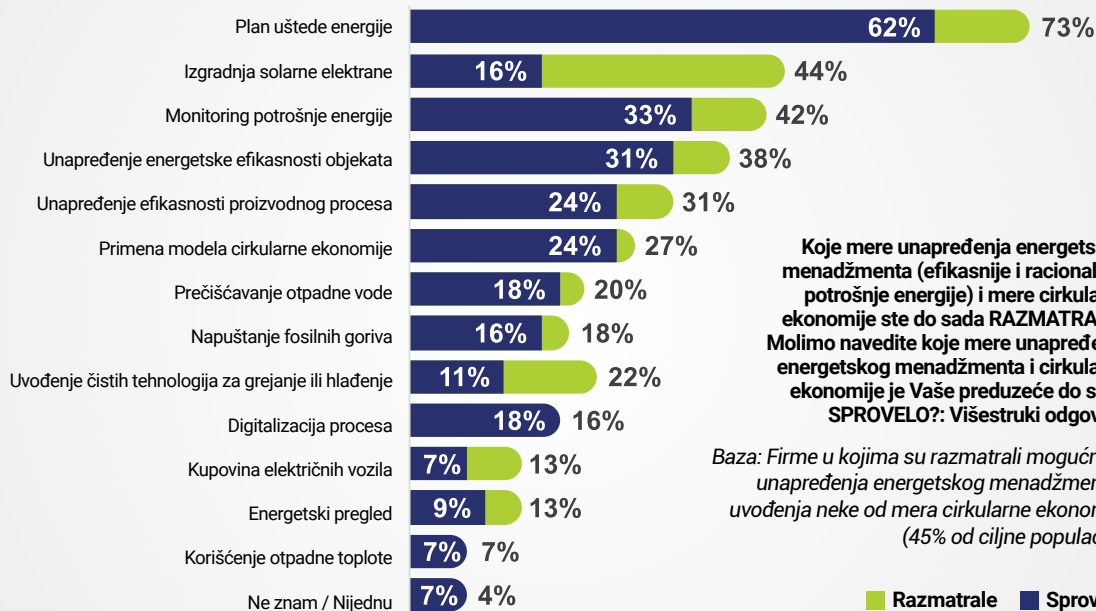
- Da, unapređenje energetske menadžmenta
- Da, uvođenje mera cirkularne ekonomije
- Ne, nismo razmatrali ništa od ponuđenog
- Ne znam

Koji je glavni razlog zašto niste razmatrali mogućnost unapređenja energetskeg menadžmenta i uvođenja neke od mera cirkularne ekonomije?

Baza: Firme u kojima nisu razmatrali mogućnost unapređenja energetskeg menadžmenta i uvođenja neke od mera cirkularne ekonomije (50% od ciljne populacije)

Kada je reč o merama za unapređenje energetskeg menadžmenta, tri četvrtine žena koje su razmišljale o racionalnijoj potrošnji energije u preduzeću, razmatralo je plan uštede energije, a 62% ga je i realizovalo.

Koje mere unapređenja energetskeg menadžmenta (efikasnije i racionalnije potrošnje energije) i mere cirkularne ekonomije ste do sada RAZMATRALI?; Molimo navedite koje mere unapređenja energetskeg menadžmenta i cirkularne ekonomije je Vaše preduzeće do sada SPROVELO?: Višestruki odgovori;

Baza: Firme u kojima su razmatrali mogućnost unapređenja energetskeg menadžmenta i uvođenja neke od mera cirkularne ekonomije (45% od ciljne populacije)

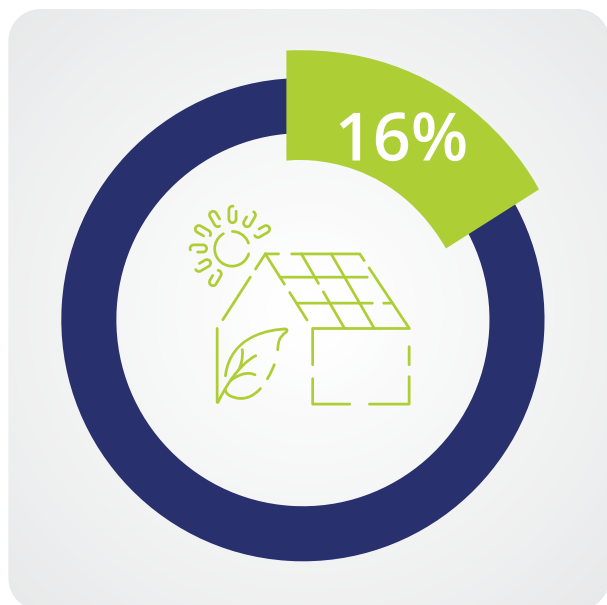
■ Razmatrale ■ Sprovele

50% - 50%

Polovina poslovnih žena nije razmatrala mogućnost unapređenja energetskeg menadžmenta ili uvođenje mera cirkularne ekonomije u svoje preduzeće, dok je druga polovina većinu razmatranih mera zaista i primenila.

Solarni paneli kao mera ozelenjavanja energetskog miksa preduzeća

Među 100 preduzeća čije predstavnice su učestvovalе u istraživanju, sedam preduzeća je izgradilo solarne elektrane. Samo jedno preduzeće je instaliralo bateriju za skladištenje električne energije, a tri planiraju da to učine. Prosečna snaga izgrađenih elektrana iznosi 476 kilovata (kW).

44% ispitanica razmatralo je u svojim preduzećima instaliranje solarne elektrane za sopstvene potrebe, a 16% je tu ambiciju i ostvarilo.

Kada je reč o izgradnji solarnih elektrana na nadstrešnicama na parkinzima, 13% ispitanica odgovorilo je da njihova preduzeća planiraju da realizuju ove projekte.

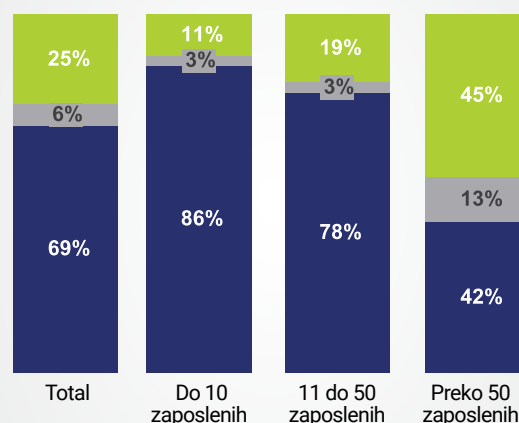
Žene koje rade u srednjim i velikim preduzećima sa preko 50 zaposlenih nešto su spremnije za ovakvu vrstu projekata. Ipak, u proseku dve petine žena u biznisu ističe da ne planira izgradnju solarne nadstrešnice.

Finansiranje i program podrške ženama u biznisu – očekivanja postoje

Kada je reč o informisanosti o kreditnoj ponudi banaka za izgradnju solarnih elektrana i kupovinu zelenih i energetski efikasnijih tehnologija i opreme, četvrtina poslovnih žena smatra da su upoznate sa ponudom. Iako je taj procenat značajno veći među ženama zaposlenim u srednjim i velikim preduzećima (45%), ne bi trebalo zanemariti činjenicu da u proseku, sedam od deset žena u biznisu nije informisano o dostupnim mogućnostima.

U kojoj meri ste upoznati sa kreditnom ponudom banaka za ugradnju solarnih panela i kupovinu zelenih i energetski efikasnijih tehnologija i opreme?

Baza: ukupna ciljna populacija

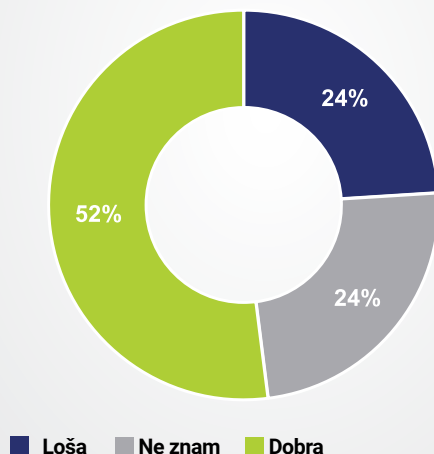

■ U potpunosti/ Uglavnom da
■ Ne znam
■ Uopšte/ Uglavnom ne

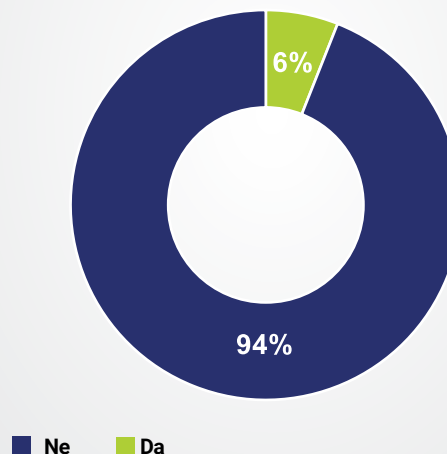
52 % ispitanica koje su se izjasnile da su dobro upoznate sa kreditnom ponudama banaka, ocenjuju ponudu kao dobru. Predstavnice preduzeća koje do sada nisu aplicirale za kredit (baza manje od 30) bi u budućnosti to uglavnom uradile ali pod određenim uslovima.

Kako biste ocenili kreditnu ponudu banaka za solarne elektrane i zelene tehnologije?

Baza: Firme u kojima su upoznati sa kreditnom ponudom banaka za ugradnju solarnih panela i kupovinu zelenih i energetski efikasnijih tehnologija i opreme (25% od ciljane populacije)

Da li ste čuli za neke programe subvencionisanja žena u biznisu za izgradnju solarnih panela ili kupovinu zelenih tehnologija i opreme, koji su se sprovodili u proteklih 5 godina (subvencije donatori, država, lokalne razvojne agencije, lokalne samouprave, finansijske institucije)?

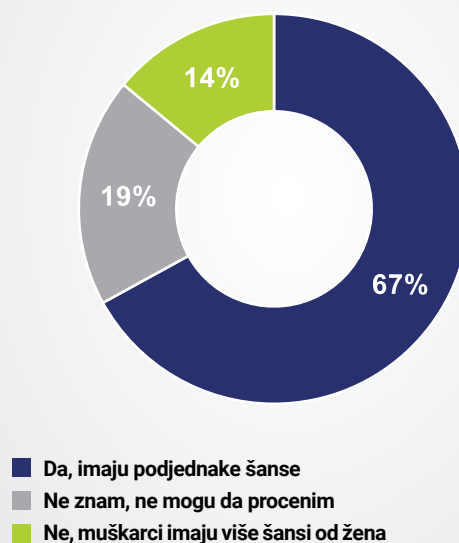
Baza: ukupna ciljna populacija

Da li biste uzeli kredit za ugradnju solarnih panela ili kupovinu zelenih tehnologija i opreme za potrebe Vašeg biznisa?

Baza: Firme u kojima su upoznatii sa ponudom banaka, ali do sada nisu aplicirali za kredit (20% od ciljane populacije)

Kada je reč o finansiranju kroz kreditiranje, žene ne vide da postoje rodne prepreke. Dve trećine žena smatra da preduzeća čije su vlasnice ili direktorke žene imaju podjednake šanse kao i muškarci da dođu do kredita za unapređenje energetske efikasnosti.

Da li smatrate da preduzeća čije su vlasnice i direktorke žene imaju jednake šanse da dođu do kredita za unapređenje energetske efikasnosti - kupovinu zelenih tehnologija - kao i preduzeća čiji su vlasnici muškarci? Baza: ukupna ciljna populacija

Za programe subvencionisanja žena u biznisu za ugradnju solarnih panela ili kupovinu zelenih tehnologija i opreme koji su se u Srbiji sprovodili u proteklih pet godina (subvencije donatora, države, lokalne razvojne agencije, lokalne samouprave, finansijskih institucija) svega 6% ispitanica potvrđuje da je čulo za ove programe.

Kao najrelevantnije podsticaje koje žene u biznisu mogu dobiti, učesnice istraživanja navode subvencije od države, povoljnije kreditiranje, ukidanje PDV-a.

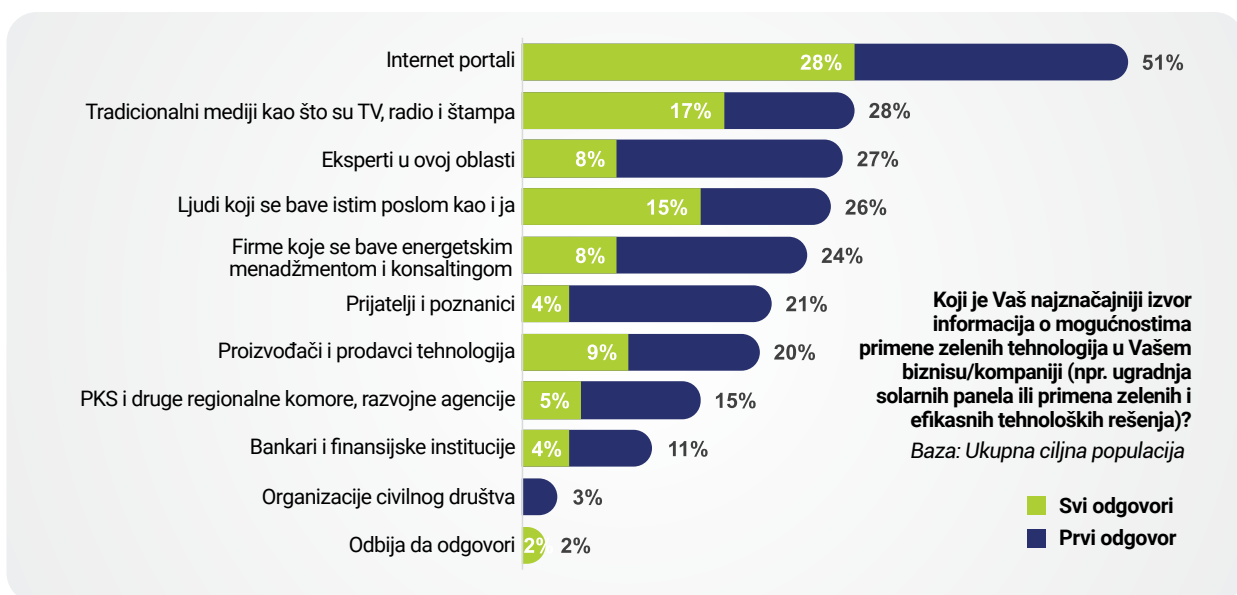

Izvori informisanja žena u biznisu i stavovi

Kao pet najznačajnijih izvora informacija o mogućnostima primene zelenih tehnologija žene u biznisu su izdvojile: internet portale, tradicionalne medije, eksperte, i ljude koji posluju u istoj delatnosti.

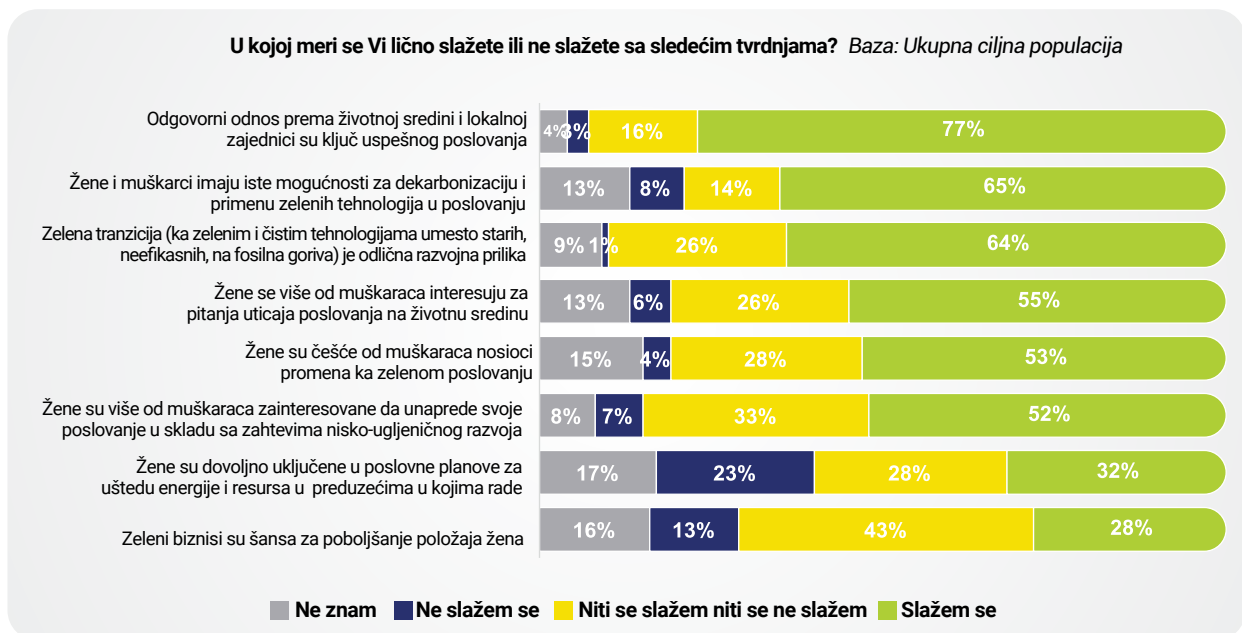
informacija ženama koje rade u firmama sa preko 50 zaposlenih, a značajno manje ženama zaposlenim u manjim preduzećima. One se najviše oslanjaju na internet portale, tradicionalne medije i prijatelje i poznanike.

Firme koje se bave energetskeim menadžmentom i konsaltingom značajno više služe kao izvor

Ključ uspešnog poslovanja je odgovoran odnos prema životnoj sredini i lokalnoj zajednici za čak 77% žena. Zelenu tranziciju kao razvojnu priliku vidi 64% žena. Da su žene češće od muškaraca zainteresovane da unaprede svoje poslovanje u skladu sa zahtevima nisko-ugljeničnog razvoja, smatra 52% ispitanica.

64% ispitanica smatra da je tranzicija ka zelenim i čistim tehnologijama odlična razvojna prilika.

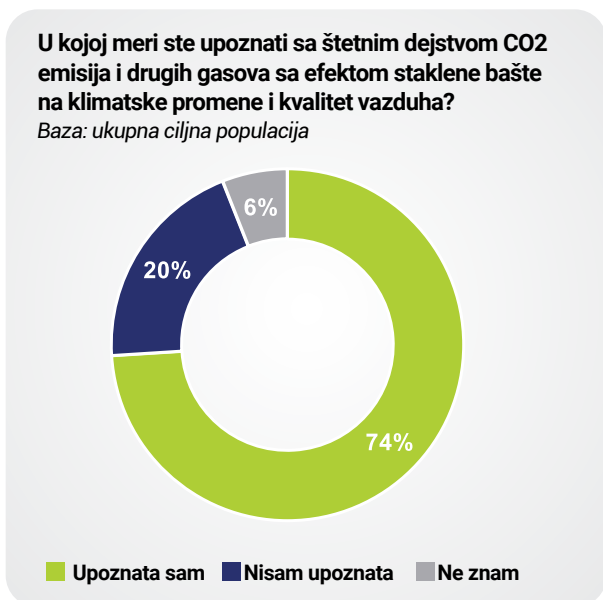
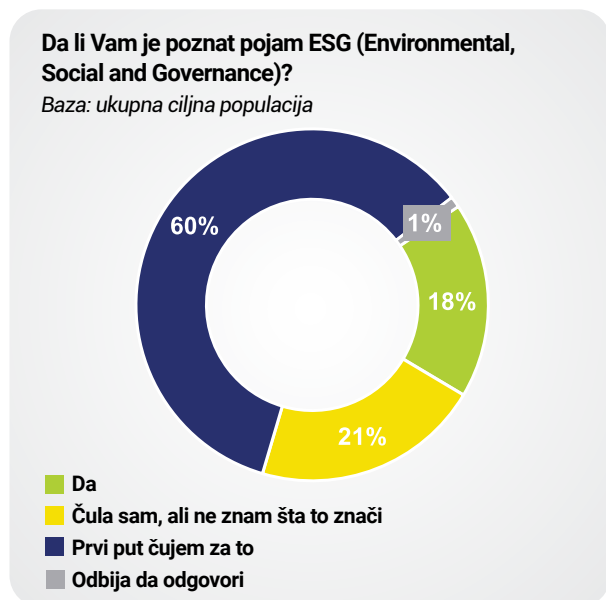

Uticaj poslovanja na životnu sredinu i lokalnu zajednicu

Četiri od deset žena u biznisu čulo je za pojam ESG (eng. Environment, Social and Governance), a od toga polovina (21%) ne zna šta taj pojam tačno podrazumeva. S druge strane, šest od deset žena prvi put čuje za ovaj termin. Od žena koje znaju za ESG, skoro četvrtina napominje da je preduzeće

razvilo program za njegovu implementaciju dok 60% navodi da program nije razvijen.

Tri četvrtine ispitanica upoznato je sa štetnim dejstvom emisija ugljen-dioksida i drugih gasova sa efektom staklene bašte.

Priupitane da li bi njihovo preduzeće investiralo u nove tehnologije sa ciljem smanjenja njihovog negativnog efektra, ispitanice su odgovorile različito.

Koja od sledećih tvrdnji je najbliža Vašem stavu kada je u pitanju investiranje Vašeg preduzeća u nove tehnologije sa ciljem smanjenja negativnog efekata emisija CO2 i drugih gasova sa efektom staklene bašte? Baza: ukupna ciljna populacija

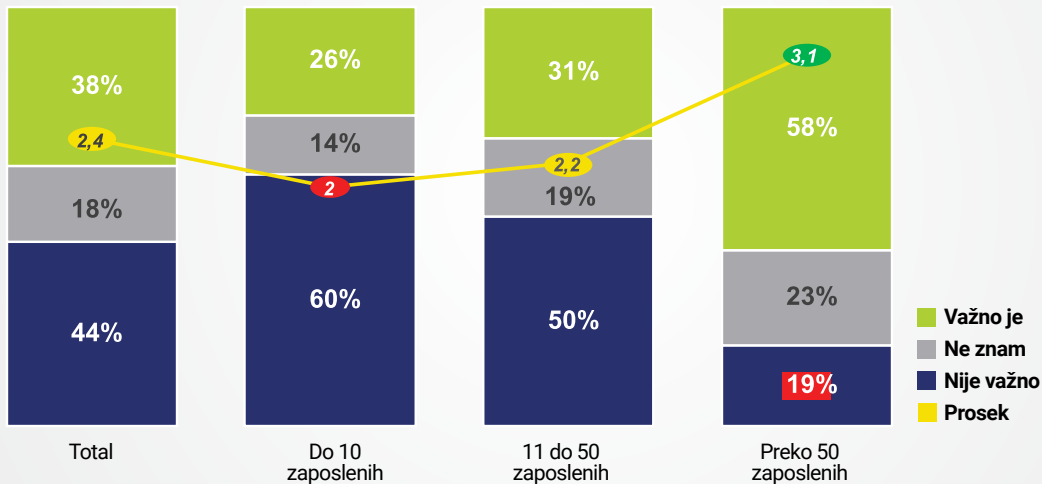

Za dve petine žena u biznisu, poreklo električne energije koja se koristi u poslovanju je važno, dok 44% misli suprotno. Poreklo električne energije koje se koristi u poslovanju bitnije je ženama koje su zaposlene u preduzećima koja broje više od 50 zaposlenih.

U kojoj meri je za Vaše preduzeće važno odakle potiče električna energija koju koristite u Vašem poslovanju?

Baza: ukupna ciljna populacija

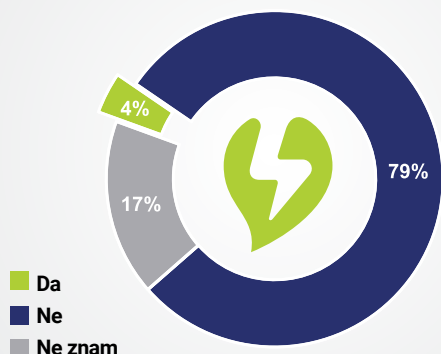

Osam od deset žena u biznisu ne kupuje „zeleno“ kilovate. Većina bi razmotrila kupovinu u budućnosti ukoliko to ne bi bilo mnogo skuplje ili bi im donelo dodatnu korist. Uz to, četiri od deset žena smatra da poštovanje „zelenog poslovanja“ donosi prednost samo na tržištu EU, dok četvrtina veruje da poštovanje ovakvog načina poslovanje donosi komparativnu prednost bez obzira na tržište.

Da li kupujete zelene kilovate?

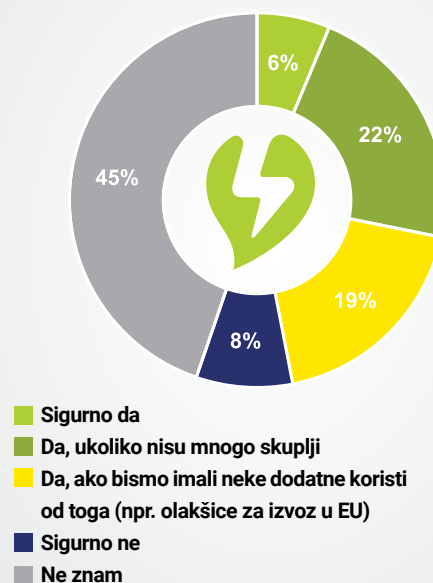
Baza: ukupna ciljna populacija

Četvrtina poslovnih žena veruje da bi veća primena zelenih tehnologija i obnovljivih izvora energije smanjila negativan uticaj poslovanja na životnu sredinu. Očekivano, ovo mišljenje se značajno češće od proseka čuje od žena u kompanijama sa više od 50 zaposlenih, a značajno ređe od zaposlenih u firmama do 10 radnika.

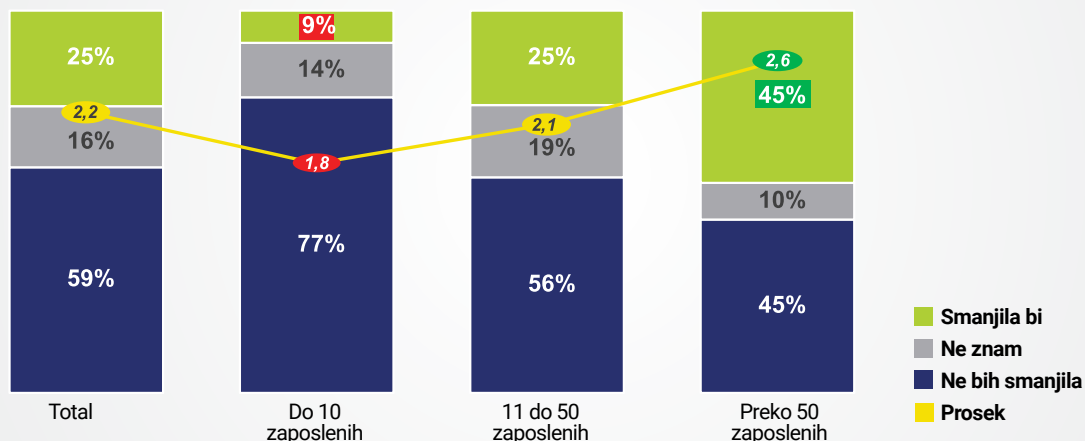
Da li planirate u skorijoj budućnosti da kupujete „zeleno“ kilovate“?

Baza: ukupna ciljna populacija

Po Vašem mišljenju, u kojoj meri bi veća primena zelenih tehnologija i obnovljivih izvora energije smanjila negativan uticaj poslovanja Vaše firme na životnu sredinu?

Baza: ukupna ciljna populacija

Zaključci

Žene Srbije (žene u domaćinstvu – građanke, i žene u biznisu) svoju ulogu u energetskej tranziciji vide kao aktivnu, ali ukazuju da je podrška, i finansijska i institucionalna, za njihovo potpunije, konkretnije i smislenije učešće u energetskej tranziciji potrebna i očekivana.

- ▶ Politike koje se donose da podrže proces energetske tranzicije i omoguće dekarbonizaciju i prelazak ekonomije na zelenu i cirkularnu kroz primenu zelenih, čistih i niskougljeničnih tehnologija i rešenja, moraju biti rodno osetljive, i bazirane na kvalitetnim podacima.
- ▶ U procesu energetske tranzicije posebno su ranjive žene koje žive same ili žive same sa decom (u kategoriji građanki) i vlasnice malih/mikro biznisa. One imaju manje finansijskih sredstava i informacija i važno je predvideti mere kojima će osigurati da one ne ostanu na marginama energetske tranzicije, koja treba da bude pravedna i da ne ostavlja nikog po strani.

Žene u domaćinstvu

- ▶ U srpskim domaćinstvima beleži se pozitivan trend unapređenja energetske efikasnosti u proteklih 10 godina, ali prostor za unapređenje je i dalje velik. Ukupno 45% domaćinstava u kojima žive ispitanice koje su učestvovala u istraživanju sprovedo je neke od mera energetske obnove i sanacije u ovom periodu. Najčešće mere su zamena spoljašne stolarije, ugradnja izolacije, uvođenje centralnog grejanja ili zamena kotlova i peći efikasnijim, ugradnja toplotnih pumpi, solarnih panela i kolektora.
Među domaćinstvima u kojima su sprovedene adaptacije i drugi radovi, 10% je onih u kojima su žene samostalno donele odluku o renoviranju i većim radovima.

Radovi su sprovedeni dominantno iz sopstvenih sredstava (73%), zatim iz kredita (21%), a svega 4% je koristilo subvencije države.

- ▶ Najčešći razlog nesprovođenja energetske sanacije porodičnih kuća je nedostatak finansijska, dok su razlozi za nesprovođenje energetske sanacije u stambenim zgradama ili zgradama kolektivnog stanovanja brojni: nezainteresovanost stanara, neinformisanost, nedostatak novca, izostanak konkursa na nivou opštine, nemogućnost dogovora.
- ▶ Postoji paralela između socio-ekonomskog statusa žena koje žive same ili same sa decom i izostanka unapređenja mera energetske efikasnosti. Kao ranjive grupe u društvu i, u velikom broju energetski siromašne, ove žene u najvećem broju slučajeva nisu sprovele energetske sanacije svojih domova.
- ▶ Upravljanje potrošnjom energije u domaćinstvima Srbije, i preciznije štednjom energije, bave se žene. Štednja energije je ženski posao. Najčešći vidovi ponašanja u cilju smanjenja potrošnje energije su oni koji ne zahtevaju dodatne troškove, pa tako prednjače gašenje svetla u prostorijama u kojima se ne boravi, vođenje računa o energetskej razredu prilikom kupovine uređaja, korišćenje kućnih aparata samo kada je struja jeftinija, kuvanje u skladu sa preporukama za štednju, grejanje samo prostorije u kojima se boravi.
- ▶ Iako se ne može poreći pozitivan trend izgradnje solarnih elektrana na krovovima kuća širom Srbije i interesovanja za proizvodnju električne energije za sopstvenu potrošnju, prema istraživanju, samo 1% domaćinstava je realizovalo ovaj poduhvat. Takođe, građanke slabo poznaju termin prozjumer ili kupac proizvođač. Ipak, da solarne perspektive imaju svetlu budućnost potvrđuje i rezultat istraživanja – svaka druga ispitanica navodi da se u njenom domaćinstvu razmišlja o ugradnji solarnih panela.

- ▶ Građanke Srbije imaju pozitivan stav prema korišćenju solarne energije u domaćinstvima i vrednuju je pozitivno iz više razloga: doprinosi borbi za zdravu životnu sredinu, moderna je i dobra stvar, a u korelaciji sa porastom cene električne energije, građanke ih smatraju i isplativom investicijom. Takođe, ne smatraju da su solarni paneli rezervisani samo za građane u razvijenim zemljama Evrope.
- ▶ Informisanost o podsticajima i olakšicama za ugradnju solarnih panela odnosno kreditima i subvencijama je slaba, a ta prepreka, uz nedostatak finansijskih sredstava je glavni razlog za i dalje slab rezultat ugradnje solarnih elektrana u domaćinstvima Srbije.
- ▶ Električna i hibridna vozila i dalje beleže minimalan rezultat u vidu 1% žena koje su realizovale kupovinu ovih vozila. Toplotne pumpe su značajnije zastupljene u domaćinstvima sa 4%, ali više od polovine žena, samim tim i domaćinstava u Srbiji razmatra kupovinu toplotnih pumpi.
- ▶ Udruživanje građana radi zajedničkog poduhvata izgradnje solarnih elektrana i dalje je malo poznato u Srbiji. O tome svedoči i rezultat istraživanja po kome svega 5% ispitanih žena poznaje termin energetska zadruga. Većina od 59% ispitanica nikada ranije nisu čule za pojam energetske zadruge.
- ▶ U skladu sa trendom porasta broja ekološki osvešćenih građana, i žene u domaćinstvu, odnosno građanke, dobro su upoznate sa energentima koji izazivaju zagađenje životne sredine, pa tako navode ugalj i naftu kao najveće zagađivače.
- ▶ Žene u Srbiji bi rado za svoja domaćinstva kupovale „zelenu“ električnu energiju, jer negativan uticaj električne energije iz termoelektrana na životnu sredinu i zdravlje vide kao ozbiljan problem.
- ▶ Žene pokazuju sve veće razumevanje za temu održivog razvoja, održive energetike, klimatske akcije i zaštite životne sredine. 83% ispitanica smatra da žene žele da ostave čistu životnu sredinu svojoj deci i budućim generacijama, 89% smatra da žene treba da budu aktivno uključene u donošenje energetske-klimatskih politika, važno

im je da njihov posao bude u skladu sa principima održivog razvoja i češće su od muškaraca nosioci promena ka zelenoj i niskougljeničnoj budućnosti.

- ▶ Glavni izvor informisanja o novim tehnologijama, energetici, klimi i životnoj sredini su mediji, a visoko pozicionirane su i društvene mreže.
- ▶ Žene su zainteresovane za besplatne edukacije koje bi se na temu unapređenja energetske efikasnosti i primene novih tehnologija organizovale na nivou lokalne samouprave.

Žene u biznisu

☒ Racionalna i efikasna potrošnja energije, dekarbonizacija privrede kroz primenu zelenih i čistijih tehnologija, kao i cirkularna ekonomija i dalje su nedovoljno zastupljene u planovima preduzeća u Srbiji čije su vlasnice i/ili direktorke i menadžerke žene. Čak polovina poslovnih žena nije razmatrala mogućnost implementacije ovih mera, dve petine njih razmišljalo o unapređenju energetskeg menadžmenta, a 8% o uvođenju cirkularne ekonomije.

☒ Kao glavne razloge zbog čega nisu razmatrale mogućnost unapređenja energetskeg menadžmenta svojih preduzeća, žene navode nedovoljnu informisanost i znanje, nedostatak finansija, nepovoljne kredite, izostanak subvencija, da među zaposlenima nemaju one koji imaju ovu vrstu ekspertize, ali i nerelevantnost energetske-cirkularnih tema na njihovo poslovanje.

☒ Najpopularnije mere, među preduzećima čije vlasnice ili direktorke su žene, su plan uštede energije, monitoring potrošnje energije, unapređenje energetske efikasnosti objekata, primena modela cirkularne ekonomije, prečišćavanje otpadnih voda, digitalizacije procesa, napuštanje fosilnih goriva, kao i izgradnja solarnih elektrana za sopstvenu potrošnju.

☒ Kada je reč o izgradnji solarnih elektrana za sopstvenu potrošnju, samo 16% od ukupno 44% preduzeća koja su razmatrala izgradnju solarnih elektrana čije vlasnice su žene, su zaista i realizovala ovu nameru. Hibridne elektrane sa baterijama su tek u povoju, ali perspektive su pozitivne i obećavaju.

- ▶ Žene vlasnice biznisa ili direktorke i/ili menadžerke nisu informisane o mehanizmima finansiranja mera unapređenja energetskeg menadžmenta, dekarbonizacije i primene zelenih tehnologija. Nemaju informacije o programima subvencionisanja žena u biznisu za unapređenje energetske efikasnosti, ugradnju solarnih panela ili slične mere. Uglavnom nisu upoznate sa kreditnim ponudama banaka za kupovinu zelenih i čistih tehnologija i opreme (sedam od 10 žena). Proporcionalno porastu broja zaposlenih u preduzećima, povećava se i informisanost o kreditnim ponudama.
- ▶ Žene u biznisu očekuju podršku za aktivnije učešće u procesu energetske tranzicije i ozelenjavanje poslovanja. Kao navrednije vidove podrške žene smatraju: veće subvencije države, povoljnije uslove kreditiranja, ukidanje PDV-a za kupovinu zelenih tehnologija, sistemska podrška države (kvote za preduzeća čije su vlasnice i/ili direktorke žene), programi edukacije, umrežavanje žena, i više grantova i subvencija finansijskih institucija.
- ▶ Žene se o zelenim temama informišu preko internet portala, tradicionalnih medija i ljudi koji se bave istim poslovima. Kao izvore informacija najmanje konsultuju organizacije civilnog društva, banke, ali i privredne komore i razvojne agencije takođe nisu zastupljene kao prepoznati izvori informacija o zelenim temama u biznisu, što znači da bi se njihova uloga trebala povećati i/ili učiniti vidljivijom.
- ▶ U skladu sa dominantnim stavom žena da je odgovorni odnos prema životnoj sredini i lokalnoj zajednici ključ uspešnog poslovanja, one smatraju da je zelena tranzicija odlična razvojna prilika, da su više od muškaraca zainteresovane za uticaj poslovanja na zdravu životnu sredinu, kao i da su upravo one nosioci promena ka zelenom poslovanju. Ipak, slabo su informisane o ESG (eng. Environment, Social and Governance) principima.
- ▶ Žene su upoznate sa štetnim dejstvom emisija CO₂. Nešto više od petine žena već investira u mere smanjenja emisija, ili to planira da uradi, dok skoro tri petine žena kaže da bi to i učinile ukoliko bi dobile subvencije ili bi to bila njihova zakonska obaveza.
- ▶ Broj preduzeća koja kupuju zelene kilovate je vrlo mali (svega 4%), dok u budućnosti kupovinu zelenih kilovata planira svega 6%, dok se 41% izjašnjava pozitivno ukoliko ta električna energija ne bi bila mnogo skuplja, ili ukoliko bi imala neke dodatne koristi od toga, poput olakšica za izvoz u EU.
- ▶ Što su preduzeća veća, to je svest o pozitivnom delovanju čistih i zelenih tehnologija na kvalitet životne sredine veća. Manjim biznisima nedostaju informacije, znanje i finansije za aktivniju i značajniju ulogu u energetske tranziciji i prelasku na zelenu ekonomiju. Dugoročno, ukoliko se situacija ne promeni, to može ugroziti efikasnost i konkurentnost ovih preduzeća.

Uloga žena u domaćinstvu i žena u biznisu u energetskej tranziciji

INICIJATIVE VREDNE PODRŠKE

Centar za promociju održivog razvoja (CPOR)

Centar za promociju održivog razvoja (CPOR) je organizacija civilnog društva sa sedištem u Beogradu. Cilj organizacije je promocija održivog razvoja u Srbiji i regionu Balkana – Jugoistočne Evrope sa fokusom na sektor održive energetike, klimatske akcije, zaštite životne sredine, zelene ekonomije i rodne ravnopravnosti, kroz podizanje svesti, zagovaranje, diseminaciju informacija, edukaciju javnosti i organizovanje događaja.

Prva faza projekta sprovedena je 2017-2018. godine, kada je uspostavljena WISE mreža žena u održivoj energetici, klimatskoj akciji i zaštiti životne sredine i sprovedeno prvo istraživanje o položaju, zastupljenosti i stavovima žena u održivoj energetici, klimatskoj akciji i zaštiti životne sredine. Projekat je podržao SECO (Swiss Cooperation Office in Serbia). Nova faza projekta realizuje se u partnerstvu sa Nemačkom agencijom za međunarodnu saradnju – GIZ u okviru projekta „Promocija obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti u Srbiji.“

Kontakt:

Centar za promociju održivog razvoja – CPOR
info@wisesee.org
wisesee.org

WISE SRBIJA projektni tim

Višnja Baćanović

ekspert za rodnu ravnopravnost

Tanja Popovicki,

konsultant za energetiku i rodnu ravnopravnost

Dejan Stojadinović,

konsultant za energetiku

Goran Matović,

konsultant za energetiku

Marija Nešović-Nikolić,

saradnica na projektu

Branislava Jovičić,

osnivač WISE Srbija mreže, osnivač i urednica portala Balkan Green Energy News, CPOR

Autori publikacije

Višnja Baćanović

ekspert za rodnu ravnopravnost

Branislava Jovičić,

osnivač WISE Srbija mreže, osnivač i urednica portala Balkan Green Energy News, CPOR